

Debreceni Egyetem – Zeneművészeti Kar

**Egy hangszeriskola
tanításközpontú elemzése-
Vigdorovits Sándor: Ütőhangszerek iskolája**

2012. 03. 27.

Budai Krisztián, Tanár-Ütőhangszertanár MA
Témavezető: Szabó István (DLA)

Tartalomjegyzék:

Bevezetés	3.
Részletes elemzés	
<i>I. Fejezet</i>	5.
<i>II. Fejezet</i>	13.
<i>III. Fejezet</i>	20.
<i>IV. Fejezet</i>	22.
<i>V. Fejezet</i>	23.
Konklúzió, összegzés	25.
Irodalomjegyzék	27.
Függelék	28.

Bevezetés

Illyés Gyula: Bartók¹
(részlet)

Dolgozz, jó orvos, ki nem andalítasz;
ki muzsikád ujjjaival
tapintva lelkünk, mind oda tapintasz
ahol a baj
s beh különös, beh üdvös írt adsz
azzal, hogy a jaj
siralmát ami fakadna belőlünk,
de nem fakadhat mi helyettünk
– kik szív-némaságra születünk-
kizenged ideged húrjaival!
1955

Azért választottam kezdetnek Illyés Gyula ezen idézetét, mert azt gondolom, hogy minden zenész (akár a zenét tanulók is!) dolga, hogy *orvosként* gyógyítsa az emberek, a társadalom lelkét.

Vigdorovits Sándor kottája klasszikus ütőhangszer oktatásra készült. Teljesen kezdő szinttől indul, és haladó szintig épít fel. 1955-ben adták ki a kottát először, én a legújabb kiadást használtam munkám során. A kottában szereplő szövegek, magyarázatok magyar, és német nyelvűek.

Lektorok: Roubal Rezső (zenekari ütőhangszer művész, Heinrich Knauer tanítvány), Schwarz Oszkár (a Zeneakadémia volt ütőtanára), Jámbor Lajos, ifj. Schwarz János, Varasdy Ernő.

¹ Forrás: az irodalom jegyzékben.

A kötet öt nagy egységből áll:

I. Fejezet

Alapvető ismeretek elsajátítása, ritmusok megtanulása a harminckettedekig (triola, kvintola, sextola is), hangszerbiztonság megszerzése kisdobon. (3-30 oldal)

II. Fejezet

Bonyolultabb technikai ismeretek kisdobon: tremoló, előkék, duók, triók. (31-81 oldal)

III. Fejezet

Dallamhangszeres ismeretek megszerzése, skálák, etűdök, felépítés kezdő szintről. (82-97 oldal)

IV. Fejezet

A fontosabb szimfonikus, fúvós zenekarban használt használt hangszerek megismerése, megszólaltatásának elsajátítása. (98-107 oldal)

V. Fejezet

Ebben a fejezetben a kötet fontosabb zeneirodalmi idézeteket, zenekari állásokat tartalmaz. (108-124 oldal)

Az oldalszámok jól tükrözik, hogy a kisdob technika fejlesztésére sok energiát fordít, ám a dallamhangszeres készségre, a zenekari hangszerek ismeretére, és használatára is fektet hangsúlyt. Az utolsó lapon lévő táblázat a gyakrabban előforduló ütőhangszerek elnevezései: magyarul, olaszul, franciául, németül, angolul, oroszul.

Az I. Fejezet részletes elemzése

Ebben a fejezetben összesen 15 -féle tempójelzést használ a szerző. Ezek a kottában előrehaladva gyorsuló tendenciát mutatnak, bár Andante gyakorlatból van a legtöbb, szám szerint: 16 és 1 -féle tánc tempó.

A haladás részletes elemzése:

1. gyakorlat, 3. oldal: A kotta a hangjegyek alatt elhelyezett arab számokkal jelzi a kézrendet, 1-J, 2-B, minden ütem alatt kis vonalak vannak behúzva, ezek jelzik a negyedeket. Az első 4 ütemben az egész hangok csak jobb kézzel (a továbbiakban J), a következő 4 ütemben csak bal kézzel (a továbbiakban B). A 3. szakaszban a kézrend JJ BB, a 4. szakaszban JBBB, 5. szakaszban már váltott kézrend van, szünetekkel. Az ismétlőjel itt kerül bevezetésre.

2. Az 1. szakaszban JJJJ, 2. szakasz BBBB, 3. JJ BB, 4. szakaszban váltott, 5. szakaszban váltott, de szünetekkel. A ritmikai anyag *már itt nem homogén*, van benne fél és egész érték.

3. Váltott kezes vezetés, ütem 1-re jobb kéz essen, ütem 2-re bal.

4. A kézrendet tekintve ugyanúgy halad, mint az 1. és 2. gyakorlatban.

Érdekesség, hogy a 6. szakaszban a rudimental² technikára emlékeztető kézrendi megoldást ír a szerző: BJB BJB BJB BBB, és a 7. szakaszban is folytatódik a tendencia.

5. A szinkópa (JB B), és a galopp kézrend (J JB) általános formáit készíti elő negyedes notációnál.

6. Ritmusolvasást gyakoroltató etűd.

7. Ez az első páratlan ütemmutatójú feladat, bal kézzel kell kezdeni.

8. Ebben a gyakorlatban sok új információ kerül bevezetésre, 8-féle dinamika

[pianissimo(*pp*), fortissimo(*ff*) váltás, és egy crescendo piano(*p*)-ról forte(*f*)-ra], az

² Ütőhangszeres technika, és stílus. Nagy virtuozitás, technika, gyors kéz szükségeltetik hozzá, eredete az Egyesült Államokra tehető. Érdekesség, hogy az angol nyelvben (forrás az irodalmi jegyzékben) a *rudiment* szó azt jelenti: csíra, kezdet, alapismeret, elemi dolgok, a *rudimental* szó a spanyol nyelvben (forrás az irodalmi jegyzékben) ez a szó azt jelenti: kezdetleges, fejletlen, elemi, embrionális.

egész ütemnyi szünetet vezet be (-), az átkötést, és a hosszú koronát az utolsó hangon (ez összesen 11 új információ egység).

9. Az első *váltakozó ütemmutatójú* gyakorlat, 3-féle ütemmutató váltakozik (2/4, 3/4, 4/4), és 2 új dinamikai jelzést hoz be, az utolsó ütem utolsó ütése egy *mindkét kézzel egyszerre megütött hang*, amit a kézrend mutat, és a hangjegy *lefelé és felfelé* húzott szára (ebben a fejezetben az 51. gyakorlatban fordul még elő, de magyarázat majd csak a II. fejezet 12. gyakorlatánál lesz).

10. A *nyolcadok*: van magyarázat a gyakorlat fölött, ami fontos, hogy fölhívja a figyelmet a két kéz egyforma erejére, a kiegyensúlyozott játék miatt.

11. Gyakorló etűd.

12. A *nyolcad szünetek* tanítása: mindenhol felbukkan az etűd során, ezekben a gyakorlatokban sok ritmus előkészítése történik meg. A 2. ütemben tanítja az esztamozást, 3. ütemben egy szinkópalánc van, a 4. ütemben fordított galopp, a 7. ütemben szinkópa, a 9. ütemben galopp, a 11. ütemet az éles ritmus előkészítésének is lehet értelmezni, 14. ütemben a nyújtott ritmus előkészítése történik meg.

13. *Da capo al fine* szerkezet tanítása, az etűd végén van magyarázat, és 3 -féle dinamikát kell használni. Az utolsó 8 ütemet meg kell ismételni, ami a periódus érzék kifejlesztése miatt fontos.

14. Új ismereti anyag: *Primo, secondo* (egyes, kettes kapu).

15. A *dal segno al fine* szerkezet tanítása. Az ütemmutató 3/4, ez a 3. gyakorlat, ahol ez az ütemmutató előfordul. Bal kézzel kell kezdeni, van pontozott fél egy helyen (a hang hosszúság betartására hangsúlyt kell fektetni). Az első 7 ütemben *f* dinamika van, viszont ami egy kezdő számára nehéz lehet, hogy a nyolcadik ütemben van egy mezzopiano (*mp*), és egy *mf* dinamika. A szerkezet a következőképpen alakul: 8+8+5+8.

16. Nyolcad gyakorló feladat, 2/4 az ütemmutató, és az első két ütem *f* után hirtelen *pp*-ra kell „visszamenni”, és 38 ütemen keresztül kell hangosodni.

17. Ütemváltós gyakorlat, ez a 2. a fejezetben a 9. etűd után. Tempója Largo

(szélesen). Új ismeret: a lassítás. Ezután visszajön az eredeti tempó. Az 5. sor végén pedig felfedezhető egy ritmikai többsíkúság, az ütemmutató váltakozik (4/4, 3/4, 2/4, 4/4), de valójában 2/4-ben mozog a lüktetés (negyed szünet, ezt követi 2 nyolcad, ez négyszer játszódik le egymás után).

18. A pontozott negyed: *nyújtott*, és *éles ritmus* tanítása. Két összekapcsolt sorban van lejegyezve, az alsó tulajdonképpen egy magyarázó sor. A gyakorlat elején van utasítás, mégpedig hogy a hosszú hangra essen a súly, és a jobb kéz.

19-20-21. A nyújtott, és az éles ritmust gyakoroltatja.

22. A *csonka ütem*. Ütemváltós (2/4, 3/4), tempója Maestoso, azaz méltóságteljesen. A 16. ütemben van egy koronás megállás. Szerkezete: 6+6+8

23. A *triola*. 15 ütem az egész, nem magyaráz, csak rögtön bevezeti az új ismeretet. Azt gondolom, itt indokolt lenne a magyarázat, vagy rávezető gyakorlat (vagy egy olyan magyarázó sor, mint a 18. gyakorlatban, esetleg egy ritmikai táblázat), hiszen eddig csak páros osztások voltak. Az első és utolsó ütem végig triola, a többiben pedig triola, és negyed hang van. A kézrendre van utasítás: elsőre csak jobb, másodjára csak bal, harmadjára váltott kézzel.

24. *Triola szünetekkel*: az első 8 ütemet egyenként meg kell ismételni, mindegyik végén ismétlő jel van, utána viszont 4 ütem van egyben ismételve. A nyolcad szüneteket nagyjából növekvő jelleggel vezeti be. Jó dolognak tartom, hogy jelöli a kotta, hogy hová, melyik csoporthoz tartozik a szünet. Így vizuálisan könnyen követhető. Tempót nem írt a szerző, ezt úgy értelmezem, hogy javasolt lassan is, gyorsan is gyakorolni ezt a feladatot.

25. Triolás ismeretek összefoglalása.

26. Triola gyakoroltató feladat, de van új ismeret is: egy ütemen belül *egymás mellett nyolcad, és nyolcad triola*. A két ritmus között kicsi sebességkülönbség (1,5-szeres) van, alapos gyakorlást, és odafigyelést igényel ennek a pontos lejátszása. Óra elején érdemes egy ilyen ütem ismételtetésével bemelegíteni, ez ráhangolódásnak is és gyakorlásnak is jó.

27. Új ismeretet vezet be: a *tizenhatodokat* (ebben a gyakorlatban mindig négy

tizenhatod van összekötve, egy negyed alatt ennyi történik). 4 ütemet használ fel erre (mindegyik végén ismétlőjel van), az első 3 ütemben negyedek is vannak, ezek más-más helyen bukkannak föl. A kézrendeket meghatározta, jobb kezesen kell vezetni (érdemes lenne ellentétesen is gyakorolni). Lehetett volna szélesebb a ritmikai ötlettár, hiszen nem merít ki minden variációt ebben a néhány ütemben.

28. Tizenhatodos etűd, többféle ritmus is van benne: nyújtott ritmus, negyed, nyolcad, tizenhatod. Egy ütemen belül most már nem csak negyedet és tizenhatodot kell megkülönböztetni, hanem nyolcadot és tizenhatodot. Már rögtön kétféle súlyt is bevezet a szerző (<, ^). 20 ütemen keresztül kell tartani a *mf* dinamikát, és az utolsó 4 ütem *f*. Szerkezete: 8+8+8

29. Ez a gyakorlat elég részletes, a tizenhatod szünetet tanítja. Nagyon sok variációt vesz végig, ugyanakkor új ritmusokat is tanít: a *galopp ritmust*, *fordított galopp ritmust*, és a *nyújtott és éles ritmus nyolcadját tizenhatodokra osztja*. Szokásosan jobb kezes vezetést ír mindenütt (a két kezes vezetésre eddig nem volt utalás, ami *negatívum*), és minden ütem végén ismétlőjel, ez konzekvensen így van, ha valamilyen új ritmust vezet be.

30. Tizenhatod gyakorló etűd, sokféle ritmus van benne. Dinamikai skálája: széles. Van egy hosszú szakasz a végén, amikor 12 ütemen keresztül kell megtartani a *pp* dinamikát, ez kihívás egy növendék számára, egy kezdőnek nehéz megcsinálnia. Több helyen halk-hangos váltások vannak.

31. Az első *mindennapos* gyakorlat. Ezt a címet azért kapta az etűd, mert idézem: „(Otthoni) Quasi „dobskála” jó ritmus- és csukló képző.”³. A szerző azt javasolja, hogy egy alkalommal 20-30 percet kell gyakorolni ezt az etűdöt. Amennyiben ezt egy növendék mindennap metronóm mellett gyakorolja a megadott ideig, jó technika, tempóérzet, és ritmikai érzék alakul ki (megjegyzem, ezt manapság csak nagyon kevesen teszik meg alapfokú zeneiskolában). Ugyan a koncepció jó, hogy mindennapos gyakorlatot ír elő a szerző, de szerintem erre már a kotta legelején igény lenne, egyszerűbb kivitelben.

32. Ettől a gyakorlattól hagyja el a kotta a kézrendi jelzéseket, és az „ütemezés”

3 Vigdorovits: 15. oldal

jelzéseit is. Ez egy 3/4 ütemmutatójú, táncos jellegű Allegretto (gyorsacsckán) etűd.

33. Tempo di Valse, az utasítás szerint „egy ütés egy ütem”, tehát 1-ben, és nem 3-ban kell gondolkodni. Vannak ismétlődések az etűdben, például: az 5-12. ütemig terjedő szakasz megismétlődik a 21. ütemtől. Aztán a 29-36. ütemig terjedő szakasz ismétlődik meg a következő 8 ütemben.

34. Hármasként indul, akárcsak az előző, de más karakterű, tempójú. Ugyanakkor ez a lüktetés nem marad meg végig, mert négy ütemenként változik a 2/4, és a 3/4 (kivétel az utolsó ütem, mert ott még 2/4 ütemmutatónak kellene lennie a logikai sorozat szerint, de mégis 3/4 van). Tulajdonképpen egyetlen 8 ütemes periódus ismétlődik. A végén ismétlőjel figyelmeztet arra, hogy nem elég egyszer eljátszani az etűdöt.

35. Pontozott nyolcadok a címe, a *kis nyújtott* ritmust, és a *pontozott nyolcad szünetet* tanítja. A kis éles ritmust majd a későbbiekben tárgyalja. 4-féle variációt tárgyal, az 1. variációnál 4 ütemen keresztül kell kis nyújtott ritmust ismételgetnünk. A következő variáció minden ütemében kis nyújtott, és két nyolcad szerepel. A 3. szakaszban tulajdonképpen 2 variáció szerepel, a 2. variáció ritmusai felcserélve az első 4 ütemben, a következő 2 ütemben pedig pontozott nyolcad szünetek vannak a kis nyújtott ritmus hosszú hangja helyén. Az 1. pontozott nyolcad szünet fölött van magyarázat, fölé van rajzolva egy kis nyújtott ritmus, hogy látszódjon mely pozícióba esik a szünet. Szerkezete: 4+4+6

36. Az előbb tanított ritmust gyakoroltatja. A kézrendet itt is meghatározza: „a pontozott nyolcadot mindig jobb, a tizenhatodot mindig bal kézzel”⁴.

37. A *kis éles* ritmussal foglalkozik a gyakorlat. A kezdő ütem fölött látható kézrend szerint bal kézzel kell kezdeni (az előzőekben meghatározottak szerint). Szerkezete: 1+1+4.

38. *Összefoglaló feladat*, vannak benne nyolcadok, tizenhatodok, galopp ritmus, fordított galopp ritmus, kis nyújtott, kis éles, továbbá nyolcad és tizenhatod szünet. A záró tizenhatod szüneten pedig korona van. Ez azt jelenti, hogy azt a

⁴ Vigdorovits: 18. oldal

szünetet hosszan kell kitartani, addig nincs vége a gyakorlatnak.

39. Szintén összefoglaló feladat, viszont ebben már triola is helyet kapott, a nyújtott ritmus, negyed, nyolcad, a kis nyújtott, a galopp, és a tizenhatod mellett.

40. Új anyag: a *tizenhatodos triolák*. Az utasítás szerint a tempója *moderato*, és *molto ritmico* (nagyon ritmikusan) kell játszani. Az új anyagot nem emeli ki, nincs rávezető gyakorlat. Ez pedig hasznos lenne, így ebben az esetben a tanár dolga az új ismeret építőelemekre bontása. A kötetben sok helyen van visszatérés, ez az etűd sem kivétel. Az első 8 ütem a végén megismétlődik, de a végére *morendo*-t (magyarázat később) kell játszani. Szerkezete: 8+8+8+9

41. A *harminckettedek*: ez (végre) egy rávezető gyakorlat, és megfelelően szemléletes. Van néhány magyarázó mondat az elején, abban ezt mondja a szerző: „Gondoljunk csak a jobb kézre és üssünk 16-odokat, a bal kézzel egyenletesen utána ütünk”⁵.

42. Új ritmust tanít, a *nyújtott ritmus nyolcadját osztja 4 harminckettedre*. Két összekapcsolt sorban kottázta le, szemléletes módon, mert kiderül mennyit is kell várnunk, és mi a dolga a két kéznek.

43. Címe: nyolcad-harmincketted. A két ritmus közötti váltást, kapcsolódást gyakoroltatja. Bontásban is megjelenik. A nehézsége, hogy a nyolcad hosszúságát ki kell tartani, és ez 2 szinttel van a harmincketted fölött. Ugyanez nyolcad szünettel is bevezetésre kerül.

45. Nyolcad-harmincketted gyakoroltató feladat.

46. Ez is nyolcad-harminckettedes feladat, dinamikával.

47. Az első komolyabb feladat idáig, van benne tempóváltás (*allegretto-allegro*), ütemmutató váltás (3/8, 2/4, 3/4, 4/4), a dinamikai skála igen széles (*pp-ff*), és ritmikában minden idáig tanult fontosabb (triola, tizenhatod, harmincketted) előfordul benne.

48. Itt vezeti be a kotta a *nyolcados ütemmutatókat*. Ez azt jelenti, hogy a növendéknek már nem a negyedeket kell alapegységnek tekintenie, hanem a nyolcadokat, és ezek lüktetését kell érezni az etűd gyakorlása, előadása közben.

⁵ Vigdorovits: 20. oldal

Szerkezete: 4+8+4+8+8

49. Nyolcados ütemmutatót (jelen esetben 3/8), lüktetést, számolást gyakoroltató darab.

50. Ez az első *Allegretto* (gyorsacsckán) tempójú nyolcados gyakorlat, 1-ben kell gondolkodni.

51. *Allegretto* tempójú, 6/8 ütemmutatójú (ez az egyetlen ilyen a fejezetben) gyakorlat. Érdekessége, hogy igen sokszor kell benne alkalmazni a kettős ütést (lásd még I/9. gyakorlat), amit az első négy ilyen helyen magyaráz meg, megint csak a hang fölé írt kézrenddel (egymás fölött szerepel a két szám 1,2). Két új információt is hordoz a gyakorlat: *coda*, és *trio*. A szerző kérése, hogy a trióban a pontozott nyolcadokat kell hangsúlyozni. Szerkezete: 4+8+14+8+8+10+8+16.

52. A fejezet első, és egyetlen *Alla breve*⁶ ütemmutatójú gyakorlata (♩). A tempójelzés *Marcia* (induló). Az első négy sorban vannak jelölések az ütemek fölött (az első 5 fölött, aztán már csak 2 ütem fölött később), amik a lekottázott ritmusokhoz képest fele olyan hosszúak. Az etűd negatívuma, hogy ugyan új ritmusként bevezetésre kerül a *nagy triola*, de nincs megmagyarázva, kiemelve, vagy valamilyen módon előzőleg gyakoroltatva. Ezzel szemben a 2 teljes ütem szünetet megmagyarázza. A mű Szerkezete: 4+16+16+10+8

53. A *kvintola* (a kottában mellette magyarul: ötös) tanítása. Néhány soros magyarázattal kezdődik, ami leginkább a kézrendre vonatkozik (ha egy kvintola van bal kézzel kezdjük). A ritmusra nincs rávezető gyakorlat, ahogyan máskor is már készen megkapjuk a kvintolát. A tanítására 3 ütemet szán a kotta.

54. Kvintola gyakorló etűd nyolcadokkal, tizenhatodokkal, galopp ritmussal, triolával. Ez egy nehéz feladat ritmika szempontjából.

55. A *sextola* (hatos) tanítása. A magyarázó sorok az érzetekkel foglalkoznak. Ez az etűd 6 ütemesre sikerült, ami legalább több, mint amit a kvintola tanításakor felhasználásra került.

⁶ *Alla breve*: (középkori menzurális zenéből) „mai jelentése ... olyan ütem, amelynek ritmikai alapegysége a félkotta, a negyedek helyett.” (Böhm)

56. Sextola gyakorló feladat, az elején csonka ütemmel. Tizenhatod triolák is belekerültek 1 ütemen belül a sextolával. A kettő közt csak hosszúságban van különbség.

57. Mindennapos gyakorlat. Az előző (31.) továbbfejlesztése kvintolákkal sextolákkal, harminckettekekkel. Ezt nagyon hasznos, és tanácsos így gyakorolni bemelegítéskor, de bontani is érdemes, például tizenhatodok után kvintolákat ütemenként váltogatva, aztán kvintolák után sextolákat és így tovább.

58. A fejezet utolsó etűdje, ami akár egy előadási darab is lehetne, de szakközépiskolai felvételin is játszható darab. A fejezet összefoglalása található benne (mint egy „szintkapu”): 4 tempóváltás, 16 ütemmutató váltás (5 -féle ismétlődik), a ritmikai és dinamikai skála pedig igen széles. Szerkezete:
16+4+16+19+18+16

A kötet meghatározó elve és iránya, hogy a nagy értékektől közelít a kicsi felé. A német Keune Kisdobiskola is ezt az elvet vallja, de az lassabban halad, többet gyakoroltat. Viszont a dinamikák nem következetesen kerülnek bevezetésre, nem fokról fokra halad, mint más információk, hiszen rögtön a 8. gyakorlatban már 8 -félét kell megkülönböztetni.

Gyorsan halad a kotta, nem sokat időz 1-1 ritmusképletnél, nagy anyagmennyiséget vesz át egyetlen fejezet alatt. Jónak gondolom, hogy a haladást helyezi a gyújtópontba, ám egy gyengébb képességű gyerek esetében ez megakadást okoz, sok magyarázatra, összefoglalásokra, ismétlésekre szorul.

Hiányosság: nincsenek táblázatba foglalva a ritmusok, szünetjelek [A Balázs-Zempléni (lásd képek), és a Korompay (lásd képek) elején is van, bár a Balázs-Zempléniben nincs ágrajz. Azért ezt a 2 példát hoztam, mert ezek a hazai vetélytársak]. A Vigdorovits iskolában a gyakorlatok nincsenek ellátva ütemszámmal, ez problémákra adhat okot, hiszen sok hosszú gyakorlat van a kottában.

A fejezet legnehezebb gyakorlatai: **8** (mert hirtelen sok dinamika jelenik meg

egyszerre,), **24**(mert a triola szüneteket pontosan ki kell számolni), **29**(mert a tizenhatodokat pontosan ki kell számolni), **47**(sokféle ritmika, tempóváltás, ütemmutató váltás jelenik meg), **51**(a kettős ütés technikája, az etűd felépítése miatt), **58**(a fejezet összefoglalása, és keresztmetszete, és egyben a leghosszabb gyakorlat is). A Dal segno szerkezet 5 alkalommal fordul elő, a prima, seconda volta pedig 6-szor a fejezet során.

A II. Fejezet részletes elemzése

A kötetben ez a leghosszabb rész (50 oldal). A tremoló⁷ technika tanításával indul (1-12), a fejezetben használni kell a rákötött, és elválasztott tremolót, ezt következetesen jelöli is (kötőívvel ha rá kell kötni, ennek hiányával ha el kell választani). Ezután az előkék⁸ következnek, egyes előke (13-15), kettes előke (16-17), hármas, négyes (18). 1-18-ig csak kiütött előkék vannak, ezután veszi a húzottakat – a szerző ezt „Rucker”-nek nevezi, a különbség, hogy itt az előkét nem kell kiütni, hanem tremoló szerűen rá kell kötni a főhangra.

A haladás részletes elemzése:

Az első feladat nem kapott számot, ebben az ún. *tremoló* technikát kell elsajátítani (lassú dupla ütések, a sebességet egyre fokozva, ezt a szerző „malom” néven említi). A haladás: negyed, nyolcad, tizenhatod, harmincketted, *hatvannegyed* (itt fordul elő először), tremoló, és vissza ugyanúgy.

I. 21 részre oszlik, betűvel ellátva (a-z). A tremolót gyakoroltatja. Itt is igaz a nagytól a kicsi felé való irány (az „a” betűnél még 4 ütemig kell tartani a tremolót, és ez inntől egyre csökken). Majdnem mindet le kell ütni („k”-t és „l”-t nem kell), le kell zárni ebben a feladatban (ezt kötőív, és a leütött hang fölött egy pont jelöli). Az utolsó, a „z” jelű az egyetlen gyors tempójú.

⁷ „Remegtetés ... valamely hang gyors egymásutánban való ismétlése.” (Böhm)

⁸ „Egyike a legrégebb és legfontosabb díszítéseknek ... Az előke mai formája a XIX. században keletkezett: a kiskottával kiírt zászlós díszítőhang szárát áthúzták annak jelölésére, hogy játékidéje (a főhang rovására) nagyon rövid, rendszerint 32-ed érték.” (Böhm)

2-3-4-5. Tremoló gyakorló etűdök.

6. Gyors tremoló gyakoroltató etűd, páratlan lüktetésű (3). 8 helyen kell 2 negyed alatt p -ről a tremolót sfz -ra felhúzni, van egy hosszú, tizenegy negyed hosszúságú crescendo-s tremoló p -ről f -ra.

7. Tremoló gyakoroltató etűd.

8. Egyre gyorsul idáig a tempo, ez a gyakorlat már Presto jelzéssel lett ellátva. Nincs új ismeret.

9. A kötet 3., a fejezet első 3/8 ütemmutatójú gyakorlata, 1/8 felütéssel indul. A 9. etűdnél megtorpan a gyorsulás, hiszen a tempójelzés itt Moderato.

10. Tremoló gyakorló etűd, az ütemmutatója érdekes, mert ki van írva a 2/4, de zárójelben mellette van a 4/8. Ezt én úgy értelmezem, hogy 2-ben van lekottázva, de érdemes 4-ben gondolkodni.

11. A 9. gyakorlat óta megint csak gyorsulnak a tempók, ez ugyanis egy induló, és az ütemmutató is ezt támasztja alá, hiszen Alla breve. A ritmika nem bonyolult, talán túl egyszerű is, leszámítva a nagy triolákat a 17. és a 19. ütemben. Viszont van benne új anyag: *cresc. molto* (nagyon erősödni), *tutta la sforza* [az egészet (jelen esetben utolsó 8 ütem) *sf* kell játszani] a végéről számított 9. és 8. ütemben. Szerkezete: 4+32+28

12. A II. fejezet első részének, a tremolós etűdök zárása. Tempójelzése: Allegro con fuoco⁹. Érdekessége a következő ütemmutató: 3/4+4/4. Ez azt jelenti, hogy a 3 és a 4 ütemenként felváltva lesznek végig, s nem lesz többet kiírva a tempóváltás az etűd során. Emiatt a számolásra még inkább koncentrálnia kell a növendéknek. A két kézzel egyszerre megütött hang magyarázata tulajdonképpen itt történik meg a kottában, bár az első fejezet során már két alkalommal használni kellett ezt az ütésteknikát, így eddigre a növendék már kigyakorolta, itt tehát felesleges a magyarázat. Szerkezete: 8+16+8

13. Az egyes előke tanítását röviden megmagyarázza, a főhangot, és előkét játszó kéz emelése szerepel benne (főhang-magasabbról, előke-alacsonyabbról). A beírt

⁹ Tűzzel. (Böhm)

kézrend tanúsága szerint bal kézzel kell játszani a főhangot, jobb kézzel az előkét (ez van a magyarázatban is). Érdekes, hogy nincs utalás a két kezességre. Ma alapvető fontosságú már, hogy előkét mindkét kézzel tudjon egy növendék játszani (gyenge képességnél kivétel lehetséges). Ez már rögtön egy etűd, viszont nincs előkészítő gyakorlat. Szerkezete: 8+8

14-15. Egyes előke gyakorló etűd.

16. Ezt írja a megelőző magyarázatban a szerző: „A páros előkét jobb, a páratlant bal-kézzel kezdjük, és mindig egy kissé halkabban is crescendo -val.”¹⁰. A szakasznak címet is ad: Kettes, hármas, négyes előke. A példában pedig egy hármas előke szerepel, első hangján a 2-es szám, vagyis bal kéz. A kettes előke elsajátításáról szól az etűd. Szerkezete: 8+8+4

17. Ez egy vegyes gyakorlat. Egyes, kettes előkék vannak benne.

18. Ez az etűd tartalmazza először a *hármas, négyes előkéket*. A 7. ütemben van először négyes előke, de kézrendet csak az utolsó előtti ütemben ír. Az ütem egyen lévő hang előkét még az előző ütembe írja a szerző. A fent említetteken kívül egyes előke is található benne. Szerkezete: 16+4+8+8

19. A *Rucker* (azaz a „húzott” előke) a fejezet címe. Ezt az egyes előkéhez hasonlóan kell játszani, csak nem kell kiütni a hangokat, hanem „tremoló” szerűen kell játszani, jelölése a fejezet elején. Tempójelzése: Mazurka¹¹. Kettő ütem erejéig áttér 3/4-ről 4/4-re az ütemmutató. Van benne lassítás (az I/17 gyakorlatban vezeti be), *gyorsítás*-ez új ismeret, ez eddig még nem szerepelt a kötetben. Jelen esetben még az is nehezítés, hogy minden hangja előkés. Ezeket sokat kell gyakoroltatni, hogy ne csak statikusan tudjon a tanítvány játszani. Ennek a felépítése, gyakorlatok kitalálása már a tanári kreativitásra van bízva. Szerkezete: 15+18+18+13

20. Az első és egyetlen polka¹² a kötetben. Egyes, kettes és hármas előkék vannak

¹⁰ Vigdorovits: 43. oldal

¹¹ *Mazurka*: „(mazurek) a keringőnél lassúbb, 3/4-es ütemmértékű lengyel nemzeti tánc. Első negyede pontozott, a frázisvégzódások többnyire a második negyedre esnek.” (Böhm)

¹² *Polka*: „a múlt század közepén divatossá lett cseh körtánc. Ütemmértéke 3/4, tempója közepesen gyors, a galoppnál lassúbb.” (Böhm)

az etűdben, ezeket nem kell kiütni. Tempójában gyorsabb ugyan, mint az előző, de technikailag könnyebb. Szerkezete: 19+17+24+12

21. Ebben az etűdben van a legtöbb tempóváltás az egész kötetben, 3/8, 5/8, 6/8, 7/8, 9/8, 12/8 ütemmutatók váltakoznak, és összesen 18 alkalommal kell tempót váltani. Ez nagy koncentrációt, és számolásbeli fegyelmet követel meg a tanítvány részéről. A tempóváltós etűdökre nagy hangsúlyt helyez a kotta. Hosszú a gyakorlat és nehéz is ritmikailag, a számolás miatt is, bár csak egyes előke van benne. Szerkezete: 15+14+10+10

22. Új anyag ugyan nincs benne, de az előzőhöz hasonlóan ez is egy ütemmutató váltós gyakorlat (4 váltás). Ütemszám tekintetében ez a leghosszabb etűd, összesen 141 ütem. Egyre inkább tendencia a hosszú gyakorlatok jelenléte.

23. Katonai menet. Ütemmutatója 6/8, hármass előke, tremoló, kettős ütés van benne.

24. Ismét egy Alla breve induló. A kötet legelső ilyen jellegű indulója az I/52. Érdekes, hogy a nagy triolákat eddig csak 3 gyakorlat tartalmazott (a II/11-gyel együtt). Szerintem jót tett volna, ha más környezetbe is belehelyezi a szerző. 6 helyen van négyes előke, eddig csak a 18, 19 gyakorlatokban volt.

25. Lassú, gyakorló etűd, a tizenharmadik, tizennegyedik ütemben hoz új anyagot, két ütem összefüggő tremoló *pp*-ről *ff*-ra, és vissza. Négyes előke nincs benne, ezt túlságosan kevésbé gyakoroltatja. Azonban az jó, hogy egy ütemen belül többféle előkét is használtat, de ez idáig csak a 18. gyakorlatban, és ebben található.

Vegyes gyakorlat a 17-20, 22, 24, 25 az alapján, hogy többféle előkét kell használni ezekben. Szerkezete: 16+9+9+11

26. Eddig igazi scherzo nem volt, és ez is „csak” Allegretto Scherzando.

Nehézségei a rövid, és nagy crescendo-k *pp*-ről, illetve egy nagyon rövid hirtelen váltása *pp*-ről *ff*-ra. Szerkezete: 24+18

27. A technikailag legnehezebb terület két egymást követő periódust érint az etűd közepén, az egyikben feleket kell kitremolózni átkötés nélkül, a másikban csak elválasztott nyolcad tremolók vannak, és a két perióduson egy hosszú összefüggő

crescendo van.

28. Ütemmutatója végig így alakul: 3/8, 3/8, 2/8. Végig 3, és 6 ütemes kis egységekből áll össze.

29. Nincs új ismeret. A 22. etűd óta tartó folyamat, hogy kevés kihívást tartogatnak az etűdök. Új ismeret: a *senza crescendo* (erősödés nélkül).

30. Ritmikai összefoglaló etűd.

31. Tempójelzése: Tempo di Marche Funebre (Gyászinduló tempóban).

Zárójelben ad még egy utasítást, hogy tompított kisdobon játszunk. Három új ismeretet hoz, a hatvannegyedet, a hatvannegyed triolákat, és a kétszer pontozott nyolcadot. Tizenhatod felütéssel indul. Szerkezete: 8+8+8+5

32. Ez egy tango¹³, táncok tekintetében ez a kötetben a másodikként bevezetett a keringő után. Egy új tremolót vezet be, kis hullámvonal a jele: ∞. Megszólaltatása: nem egybefolyó, *szaggatott tremoló ütés* váltott kézzel. Másik új ismeret: a

fermata, hosszú korona, jelölése: ∟. Szerkezete: 4+8+4+8

33. Egy gyors gyakorlat, Allegro Assai egyszerű, egyenes ritmikával.

34. A következő bevezetésre kerülő táncritmus a *bolero*¹⁴. Meglátásom szerint jelen esetben nem Ravel zenéjére utal az etűd, hanem egy ismert tánczenei stílusra. 4 -féle előke van benne (mind húzott), jellegzetes ritmusa a galopp ritmus az ütem elején (és ez a bolero latin tánczene jellegzetessége). Tudásszintben a 31. gyakorlatnál sokkal könnyebb.

35. Két tempóváltás szerepel az etűdben: Allegro – Allegretto moderato – Vivacissimo. A közepén van két nehéz szakasz, egy 16 ütemes crescendo, és egy 8 ütemes accelerando és crescendo. Mindkettő a hossza miatt nehéz, hiszen nagyon jól kell tudni beosztani a hangerő emelkedést, és a gyorsítást, hirtelen nem szabad

13. „A tangó Kuba, Brazília, Argentína után 1907-ben került Párizsba mindent meghódítva ... Ritmusa szaggatott, dinamikus.” (forrás: internet, irodalmi jegyzékben)

14. „Lassú, 3/4-es spanyol népi tánc. Stilizált formában a műzenében is előfordul.” (Böhm)

sokat. Az utolsó nehézség a Vivacissimo (nagyon gyorsan) tempó. A kötet során ez a legélénkebb tempójelzés, három ilyen tempójú etűd van (lásd Melléklet: II/2 táblázat).

36-38. Három *szinkópás* gyakorlat. Nem nagyon értem, hogy miért csak most nevezi néven ezt a ritmust, miért csak most vezeti be. Legalább néhány ütem szükséges lenne, amelyben ismerteti, magyarázza ezeket. Rögtön *szinkópaláncot* is kapunk (a 36, 37-esben 4 tagút). Az első 2 szinkópás gyakorlat könnyebb, körülbelül egyforma nehéz. Tremolózva és szünetekkel is tudni kell játszani a szinkópákat. Sok átkötés található még bennük, sokszor a szinkópa közepére tesz súlyt (ez természetes módon súlytalan lenne). A 38. gyakorlatban sokféle ritmust tesz egy gyakorlaton belülre. Új ismeret: *tizenhatod szinkópa, tizenhatod szinkópalánc* (5 tagú). Plusz nehezítés a ritmikai sokszínűség.

39. Ez egy brazil tánczene, egy Habanera¹⁵ karakterű és tempójú etűd 4/8-ban. Van egy 4 ütemes szakasz, ami többször visszaköszön, ebben egy 3 tizenhatodból álló figura ismétlődik (ritmikai többsíkúság). Gyakori ritmusok a kis szinkópa, kis nyújtott, kétszer pontozott kis nyújtott. Az utolsó előtti ütemben lassítás van.

40. A *duola* tanítása. Az ütemmutató 6/8, és a 49-52 ütemek tartalmazzák az említett ritmust. A duola 3 nyolcad alatt lezajló 2 hang. Ez a kettő össze van kötve, felette pedig kis kettes jelöli a fent nevezett ritmust (pl.: 3-triola, 5-kvintola, 7-septola stb.). A tempója gyors, és elég hosszú etűd (104 ütem). Szerkezete: 8+16+24+4+19+24+9

41. Inkább az első fejezetben adtam volna helyet neki.

42. Az előzőhöz hasonló.

43. A 32. etűdben ismertetett tremoló technikára tér vissza. Ugyan van benne egy Allegro ma non troppo – Piú vivo váltás, de ennek sem itt volna a helye. Nem értem, miért nem épített bele azóta tanult új elemeket.

44. *Bolgár népi ritmus*. Jónak gondolom, hogy ez helyet kapott a kötetben (a II/12. etűdöt ennek az előkészítésének is lehet tekinteni). Bal kézzel kávaütést kell

15. Az *habanera*: „Páros ütemű kubai népi tánc, amely Spanyolországban is elterjedt. Stilizált formában a műzenében is elég gyakori.” (Böhm) (lásd: Georges Bizet – Carmen - a dolgozat írójának megjegyzése)

játszani végig (az ütő a bőrt és a kávéat egyszerre kell érje a megütés pillanatában), a jobb kéz pedig normál ütéssel játszik. Az ütemmutató váltakozik, ez a bolgár népi ritmikát mímeli (a kétféle ütéstechnika pedig a balkáni ütőhangszer, a *tapan*¹⁶ játékát): 8/8, 7/8, 5/8, összesen hét ütemmutató váltás található benne. Szerkezete: 8+4+4+4+8+4+8+4

45. Albán népi ritmus. A fejezet utolsó szóló kisdob etűdje. Legapróbb ritmusértéke a tizenhatod. Nehézsége a számolás, mert az ütemmutatója 2/4+5/8, 5/8+2/4. Tempóváltás is van benne: Moderato – Allegro – Tempo I. Szerkezete: 16+16+16+16

46-47. Két kisdobduó. Egyforma nehézségűek, legapróbb értékeik a tizenhatodok. Sok tremoló, és néhány előke is szerepel benne. A fejezet elejének megfelelő nehézségű.

48-50. Három kisdob, timpani duó. Az üstdob itt kap először szerepet, ám ennek a hangszernek a technikai előkészítése hiányzik a kötetből („Üstdobbal a tanár kíséren, vagy olyan növendék, aki már tanult üstdobot.”¹⁷). Van bennük tempóváltás, tremoló, kettős ütés, legapróbb érték a tizenhatod triola, és a harmincketted.

A fejezet haladása nagyon hullámzó, keveset gyakoroltat, az új anyag hirtelen kerül bevezetésre, és sokszor visszaesik a szint egy-egy jobb etűd után.

Tempójelzés etűdszámokkal: Összesen 31 -féle tempójelzés található ebben a fejezetben, a legtöbb Allegro tempóból van, szám szerint 6. Ugyanakkor már 4 -féle tánctempót is meg kell különböztetni.

A kiemelkedő gyakorlatok: az **1.** remek gyakoroltató feladat. A **10.** etűdben a ritmika ismét indokolja a fegyelmezett számolást, és ehhez jó felvezetés a 8, 9. A következő csúcspont a **19.** etűd. Ebben kiütött, húzott előkét, és előkés gyorsítást kell játszani. A **21.** etűdben egy nagyon nehéz ütem van, harmincketted triolával, a számolás pedig nehéz. A **31.** etűd a hatvannegyedek miatt, és a kétszer pontozott

¹⁶ Lásd: Függelék, képek, 36. oldal

¹⁷ Vigdorovits: 77. oldal

nyolcadok miatt nehéz. A **38.** etűd a tizenhatodoszinkópaláncok miatt bonyolult. Összefoglalóan az mondható el, hogy körülbelül 10 ütemenként van egy nehéz feladat, utána pedig visszaesik a lendület. Néhány gyenge feladattól meg lehetne válni.

III. Fejezet

A *dallamhangszeres* játék tanítása. Ezt a fejezetet érdemes lenne párhuzamosan elkezdni rögtön az első fejezettel, hogy ne csak a dobolás, a ritmikai készség fejlődjön, hanem a dallamhangszeres készség is. Ahogyan ritmikában halad előre a növendék, az a skálában is ugyanúgy megjelenhet.

Négy egységre osztható a fejezet: skálagyakorlatok különböző hangnemekben, ritmusokban 1-30, kromatikus skála 31, glissando-s (csúszva) gyakorlatok 32-33, etűdök tremolóval 34-43.

A skálák ritmikai beosztással kezdődnek, ez minden hangnemben alkalmazható: fél, negyed, nyolcad, tercmenet, triola, tizenhatod, minden hanglapon dupla ütés. Először Cisz-dúrig, aisz-mollig (7#) jutunk el, majd Cesz-dúrig, asz-mollig (7b), végül a kromatikus skála található (31.).

2 rövid (32. – 4 ütem, 33. – 8 ütem) glissando-s gyakorlat következik, az elsőben néhány ütés van csak, a többiben pedig csúsztatni kell az ütőt adott ponttól adott pontig a hanglapokon. A következőben már ritmika is van.

10 etűd következik (ez a szám indokolatlanul kevés 108 kisdob gyakorlat után). Szerzői utasítás az etűdök előtt: „Marimbán a hosszabb hangokat tremolóval”¹⁸ – egyrészt a technika gyakorlása miatt, másrészt a hanghosszúság érzete miatt.

34. C-dúr etűd, Moderato. Kezdsnek kiváló, egyszerű ritmika, sok lépés, kevés ugrás – és azok is csak tercek. Szerkezete: 8+8

35. Ez az etűd is C-dúrban van, de ebben már tizenhatodok is vannak, és Allegro tempójú. Nagy ugrások is helyet kaptak: kvart 14-szer, kvint 3-szor, szext 3-szor, szeptim: 1-szer, oktáv 1-szer, nona 1-szer. Itt hirtelen sokat ugrott előre a

¹⁸ Vigdorovits: 90. oldal

tananyag (az I/8. kisdob etűdnél volt hasonló helyzet). Szerkezete: 8+8+8+8+8

36. F-dúr etűd, sok nagy ugrást (oktáv) tartalmaz. Szekvencia és glissando is található benne. A dallama nagyon egyszerű ennek is, inkább ritmikus, mint dallamos. Szerkezete: 16+16+16+8+16

37. B-dúrban van, a zenei anyag nagyon ritmikus, az utasítás szerint tango-tempóban kellene játszani. Ám a dallam nem tükrözi a karaktert.

38. A-dúrban vagyunk, három kettős ütessel (a két kéz pontosan egyszerre szólaltat meg egy hangközt, két hangot) kezdődik (kvartban), lesznek még az etűd során tercek, szekundok is. Összesen 37 kettős ütést tartalmaz. A dallamvilág még mindig túl egyszerű.

39. G-dúr etűd, ennek a fejezet elején lenne a helye. Itt még a ritmika is túl egyszerű, egy ütem kivétel (negyed, tizenhatod triola, harmincketted váltás miatt).

40. B-dúr etűd, nincs igazi kitérés a hangnemből, még a párhuzamos mollba sem. Nagyon gyenge, kicsit ötletlen is, a fejezet elején több keresnivalója lenne.

41. D-dúr etűd, az előző kettőnél fantáziadúsabb, de igazán az egész fejezeten nem érzem az előrehaladást.

42. G-dúr etűd, de az ütemmutatója érdekes csak: 3/8, 3/8, 5/8, 3/8. Dallamvilága kissé szegényes.

43. D-dúr etűd, az eddigi kilenc etűdhez képest szokatlan, hogy vannak módosított hangok, és hogy a dallamvilág kitér az I. IV. V. fok világából, de ez csak az első 30 ütemre érvényes. Az első hat ütem sokat sejtető bevezetése után, egy kis magyaros téma következik. A tizennegyedik ütemben lévő kvintola felfutásban lévő nagy szekundok után többet várnék, de nincs igazán folytatás. Az Allegro con fuoco szakasz olyan, mintha elfogyott volna az ötlet, és csak ismételné önmagát az etűd.

Ez a fejezet a leggyengébb, legötletlenebb. Több etűdre lenne szükség, hiányoznak a modulációk, a dallamfordulatok, a zene. A négy verő használata fel sem merül, egy mai ütőhangszer iskolában pedig ennek már helyet kellene kapnia.

IV. Fejezet

A zenekari hangszerek megszólaltatása, és ismerete (*nagydob, összeütős cintányér, triangulum, castagnett, csörgődob*). A fejezet végén pedig *kamaraművek* találhatóak.

1-2. „A zenekarban a nagydobot mindig üstdobverővel ütjük”¹⁹ – ezzel a kijelentéssel egyáltalán nem értek egyet, és ez ma a zenekari gyakorlatban sem így működik (kivéve, ha valami nagyon apró értékű ritmika, vagy karmester megkívánja). Jó, hogy szünetek is vannak beírva, hiszen zenekarban a lefogásokkal, tompításokkal is törődni kell. A 25. ütemben megjelenő triolák nagyon emlékeztetnek az Erkel Ferenc: Hunyadi nyitányában szereplő nagydob szóló ritmikájára. A nagydob tremoló gyakoroltatása is helyes elképzelés az etűd végén (a tremoló minden hangja „kiütött”). A 2 etűd sorrendjét felcseréltem volna, mert a 2. sokkal könnyebb. Szerkezetük: 1. 16+15+5, 2. 8+10+4

3. Összeütős cintányér etűd. Az ütéstechnika magyarázatát a tanárra bízza a szerző. „A nagydob és réztányér helyes írásmódja: a nagydobot a vonalrendszeren lejjebb és lefelé húzott szárral – a réztányért feljebb (ha együtt szerepelnek, a nagydob hangjegye fölé) és felfelé húzott szárral írjuk”²⁰. Jó dolog, hogy ezt így elmagyarázza. A kotta jelöli a lefogásokat is zárójeles hangjegyekkel. Vannak a kottában hosszú kitartott hangok, és rövid hangsúlyos ütések, ugyanakkor négy ütemben *p* cintányér ütés is helyet kapott, amit jól kifejezetten nehéz megszólaltatni. Az utasítás szerint többféle dinamikával, lefogással is érdemes gyakorolni. Szerkezete: 9+4+4+8+8+8

4. Gyakorlatok a szíjjal: ez alatt azt kell érteni, hogy van amikor az összeütős cintányér szíját lazán (jelölése: -), és van amikor erősen (jelölése: .) kell fogni. Tehát a hosszú és rövid hangok játékaról szól, amit nem lefogással kell megoldani. Szerkezete: 8+12

5. Cintányér tremoló található benne, ez összeütőssel már magas technikai szintet

¹⁹ Vigdorovits: 98. oldal

²⁰ Vigdorovits: 99. oldal

kíván. De valószínű, hogy ebben az etűdben a tremolós részt állványos cintányéron kell játszani verővel. Szerkezete: 32+24

6. Triangulum etűd, lefogásokat, illetve kizengetéseket nem jelöl, ezek megállapítása a tanár feladata. Tremolózni is kell benne, előke nincs.

5-6. Ezeket javasolja a szerző kasztanyetten (castagnett) is játszani.

7. Csörgődob etűd, az ütemmutató 6/8. Az előszóban említi a 2 -féle tremolót (csuklóforgatással hangjegy szárának hármassá áthúzó a jele, hüvelykujj húzással – tr a jelölése), de az etűd során csak a csuklóforgatást kell alkalmazni, ezt kicsit indokolatlannak érzem. Mert akkor miért említi a másikat?

Két kamaramű:

1. Szextett, de öt ember is el tudja játszani, mert egyszerre maximum öt hangszer szól. Két egybekomponált tételnek is lehet tekinteni a tempóváltás miatt. Három sorban van lejegyezve, soronként 2 szólammal. Hangszerek: üstdob, réztányér, csörgődob, ostor, triangulum, száncsengő. A legügyesebb növendék játssza a timpanit. 28+20

2. Kvintett, hangszeres szólamok: marimba, tom-tom, kisdob, pergődob, castagnett. A két kisdob szólamra kell két ügyes növendék, az egyiknek kiütött hármaselőkeket kell játszania, a másiknak sokat kell tremolóznia, és esztamoznia. A marimbásnak nincs nehéz dolga, D-dúrban van a zenei anyag, sok lépés van benne. A szerkezet: 4+8+8

Ez egy nagyon hasznos fejezet, bár ezt is rövidnek érzem. Több etűd kellene ide is, és a kamaraművek sem járnak be túl nagy mélységeket. Ezt a fejezetet is hamarabb elkezdeném tanítani, amikor a növendék az I. Fejezet vége felé tart.

V. Fejezet

A zenekari példák, szólamok ismerete minden ütős számára fontos, hiszen az etűdökből megtanulhatjuk a technikák használatát, de amikor alkalmazni kell azokat éles helyzetben, az mindig egy kicsit más (tempók, karmesteri intések,

együtt játék másokkal stb.), mint egy gyakorlat esetében a főtárgyteremben. Ugyanakkor nagy részük próbajáték anyag profi zenekarokhoz. Érdemes ezeket először felvételtől meghallgatni a tanítvánnyal, és egy kis gyakorlás után zenére játszani a részleteket.

Richard Wagner: Lohengrin²¹ (1847. opera), a részletben előforduló ütőhangszerek: timpani, réztányér – az összeütős cintányér szerepe jellegzetes ebben az idézetben, a timpanistának pedig tudnia kell hosszú kitartott tremolókat játszani.

Csajkovszkij: Rómeó és Júlia nyitány (1880. Nyitányfantázia), a részletben előforduló ütőhangszerek: réztányér, nagydob – nagyon jelentős az ütősök szempontjából, a cintányér szólam próbajáték anyag sok szimfonikus zenekarba.

Igor Sztravinszkij: Petruska (1911. balett), a részletben előforduló ütőhangszerek: réztányér, nagydob – a cintányérosnak van nehéz szólama a rövid tizenhatod hangok, és a lefogások miatt.

Aram Hacsaturjan: Gajane (1939-41, balett), a részletben előforduló ütőhangszerek: tubafon²², xylofon, triangulum, réztányér, timpani

Aram Hacsaturjan: Kardtánc (részlet a Gajane-ből, utolsó felvonás), a részletben előforduló ütőhangszerek: kisdob, timpani, xylofon

Kodály Zoltán: Hány János, Bécsi harangjáték (II.) tétel – a részletben előforduló ütőhangszerek: harangjáték, kisdob, triangulum, csőharang, tam-tam, réztányér. Magyarországon sokat játszott mű, a xylofon szólója próbajáték anyag, ez ebben a kottában nem szerepel.

Igor Sztravinszkij: A katona története (1918.) Ütős szempontból jelentős, végig szóló szerep.

a. Királyinduló (nagydob, cintányér)

b. Az ördög indulója (nagydob, nagyobb méretű húros kisdob, kisebb méretű kisdob húr nélkül, csörgődob)

Bartók Béla: Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre (1937. 5 tételes:

Introduzione, Giuoco delle coppie, Elegia, Intermezzo, Finale), a részletben

21. Évszámok, adatok a Fidelio honlapjáról.

22. Tubafon: Hangelosztása, szerkezete, technikája teljesen azonos a xilofonéval, de falapok helyett behangolt fém (réz, vagy acél) csövecskékből készül. Innen ered a neve: tuba=cső (forrás: az elemzett kotta 111. o.). Lásd: Függelék, képek, 36. oldal

előforduló ütőhangszerek: 1. játékos: 2 timpani, összeütős cintányér, tam-tam, triangulum, 2. játékos: nagydob, összeütős, állványos cintányér, húros, húr nélküli kisdob, triangulum, tam-tam, xylofon. A mű az ütőhangszeres irodalom egyik gyöngyszeme, és egyik legnehezebb darabja is. Néhány részlet van a műből beemelve (13) a 118-124 oldalon:

Assai lento: a 2. szólamnak van egy nehéz szakasza, ahol egyik kézzel összefüggő nagydob tremolót játszik, a másik kezével pedig kisdobol. Az 1. szólamnak egy glissando-s timpani tremolós szakasza van.

Vivo

Lento ma non troppo: kisdob tremoló után cintányér szóló következik, majd a „kvintolás” rész

Allegro ma non troppo: a végén a cintányéron körömmel kell játszani.

Jó gondolat a zenekari állások fejezet, a maga idejében szenzáció lehetett, hogy belekerült. Ugyanakkor ez ma már el is hagyható, mert léteznek jobb kiadványok, amik direkt erre vannak specializálva.

Konklúzió, összegzés:

A haladási elv nagyon jó, ám a magyarázatok kevésnek bizonyulnak. Több rávezető és gyakoroltató feladat kellene, az új ritmusokat érdemes lenne kiemelni, ahogyan a Balázs-Zempléni kottában is látni lehet²³. A kézrendeket alaposan felül kellene vizsgálni, továbbá modernizálni, és elvinni magasabb technikai szintre a koordinációt. Megfontolandó lenne a rudimentalból átvenni elemeket. A feladatok nem tartják be a lépcsőzetes nehezédést, vannak helyek, ahol a szint nem haladja meg az előzőeket, inkább visszaenged. A dallamhangszeres fejezet szerintem nagyon rövid, és gyenge, olyan, mintha kisdob darabokra írtak volna dallamot. Hiányzik a négy verőzés is.

²³ Például Balázs-Zempléni Ritmusgyakorlatok kezdőknek 8. 9. oldal, nyújtott, éles, szinkópaláncok kiemelése.

Nincs magyar versenytársa ennek a kottának a piacon, mert sok dolgot lehetne belőle tanulni többféle hangszeren, ám kicsit eljárt felette az idő. Ahhoz hogy érdemes legyen *ma* tanítani belőle, egy alapos felülvizsgálaton kellene átesnie. Érdemes lenne megfontolni a két kisdob fejezet összekapcsolását, a gyenge etűdök kirostálását, táblázatok, összefoglalások beillesztését. Jóval nagyobb dallamhangszeres fejezet kellene, több kamara. Néhány timpani etűdön is el kellene gondolkodni, és a kézzel megszólaltatható bőrös hangszerek is bele kerülhetnének érintőlegesen.

Azonban azt is el kell mondanom, hogy néhány gyakorlat kiemelkedően jó (I/58, II/31, II/38, IV/1), egy szakközépiskolai felvételin, de akár színpadon szólódarabként is megállná a helyét.

Irodalomjegyzék:

Angol–magyar kézisztár (Akadémia Kiadó, Budapest 1995)

Balázs-Zempléni: Ritmusgyakorlatok kezdőknek (EMB 1982)

Böhm László: Zenei Műszótár (EMB 1990)

Eckehardt Keune: Kleine Trommel(VEB 1975)

<http://kimsandersworldmusic.com/kims-instruments/>

<http://universitastse.vein.hu/tanctort/tango.htm>

Illyés Gyula Válogatott versek (Unikornis Kiadó, Budapest 1995)

Korompay Zsolt: Ritmikai gyakorlatok (Korompay Zsolt)

Spanyol–magyar kézisztár (Terra, Budapest 1982)

Vigdorovits Sándor: Ütőhangszerek iskolája (EMB 2008)

www.fidelio.hu

www.vogelavos.cz/nastroje_bici.php

Függelék

Táblázatok:

A táblázatokban szereplő adatok az új ismeretek lecke száma szerinti bontásában találhatóak.

I. Fejezet

1. Új ritmusértékek bevezetése:

egész: 1	triola: 23	harmincketted: 41
fél: 2	tizenhatodok: 27	kis nyújtott tizenhatodjának 2 harminckettedre osztása (előkészítés): 47
negyed: 4	galopp, fordított galopp, kis szinkópa, nyújtott ritmus nyolcadjának tizenhatodokra osztása: 29	kis galopp, harminckettedes kis nyújtott ritmus: 48
pontozott fél: 7	beütő gyakorlat: 31, 57	nagy triola: 52
nyolcad: 10	kis nyújtott: 35	kvintola: 53
szinkópa: 5,16	kis éles: 37	sextola: 55
nyújtott ritmus: 18	tizenhatod triola: 40	

2. Új szünetjelek bevezetése:

egész: 1	triola szünetekkel: 24
fél: 2	tizenhatod: 29
negyed: 5	harmincketted: 41
nyolcad: 12	

3. Tempójelzések:

Largo: 17 Andante sostenuto: 1, 2, 19 <i>Andante</i> : 3, 4, 5, 7, 16, 21, 24, 31, 41, 42, 43, 44, 48, 49, 53, 57 Andante molto: 10	Allegretto: 13, 32, 38, 47, 50, 51 Allegretto marciale: 25
Maestoso: 14, 22, 34, 39, 54, 58	Allegro: 8, 47, 58
Moderato: 6, 11, 12, 15, 20, 26, 46 Molto moderato: 56, 58 Moderato di molto ritmico: 40	Marcia: 52 Tempo di marcia: 30
Tempo di Valse: 21, 33	Vivo: 58

4. Dinamikai jelek:

ff, f, mf, p, pp, sfz, cresc., decresc.: 8	poco a poco cresc.: 16
mp, sf: 9	sff: 58
cresc. molto: 15	

5. Zenei jelek, kifejezések:

da capo al fine, $\curvearrowright$ -fermata, korona: 13	<, ^ súlyok: 28
primo, secondo: 14	. staccato: 33
dal segno al fine, S : 15	sempre: 34
rit. molto, a tempo: 17	morendo: 46
// ütem közbeni megállás, megszakítás: 22	coda Φ , trio: 51

6. Zenei szerkezetek

Dal segno al Fine: 15, 38, 39, 48, 51	Coda: 51
Da capo al Fine: 13, 26	<i>Prima, Seconda volta</i> : 14, 15, 16, 22, 32, 56

7. Ütemmutatók előfordulása:

c: 1-6, 10-12, 23-25, 27, 29, 36, 37, 57	3/8: 49, 50	Váltakozó (2/4, 3/4): 34, 56
♩: 52	2/4 (4/8): 40, 44, 45, 46	Váltakozó (2/4, 3/4, 4/4): 9, 17
2/4: 8, 13, 16, 18, 19, 26, 28, 30, 35, 38, 40, 41, 55	4/8: 48	Váltakozó (2/4, 3/4, 4/4, c): 22
3/4: 7, 15, 21, 32, 33	6/8: 51	Váltakozó (3/8, 2/4, 3/4, 4/4): 47
4/4: 14, 20, 31, 39, 43, 53, 54		Váltakozó [3/8, 6/8, 2/4(4/8), 3/4, 4/4]: 58.

II. Fejezet**1. Új ritmusértékek bevezetése:**

tremoló, hatvannegyed:1	„húzott” négyes előke: 24
egyes előke: 13	kétszer pontozott nyolcad, hatvannegyed triola: 31
kettes előke: 16	szinkópa, szinkópalánc (négy tagú), szinkópa lánc nyolcadjának tizenhatodra osztása: 36
hármás, négyes előke:18	tizenhatod szinkópa, tizenhatod szinkópalánc (öt tagú): 38
„húzott” kettes, hármás előke: 19	harmincketted nyújtott, harmincketted galopp: 38
harmincketted triola: 19	duola (6/8-ban) 40.
Kis nyújtott tizenhatodja harminckettedekre osztva: 21(szünettel), 26	

2. Tempójelzések:

Largo: 30 Andante: 1, 2, 4, 13 Andante molto: 21, 25 Andantino: 16	Tempo di Valse: 1, 15, 49 Tempo di Tango: 32 Tempo di Mazurka: 19 Tempo di Habanera (Braziliano): 39 Gyorspolka: 20
Moderato: 9, 17, 37, 42, 45 Moderato molto: 18, 38 Molto moderato: 10, 36, 49	Tempo di marcia ben marcato: 11 Tempo di marcia: 7, 14 Induló tempó: 23, 24 Marcia con brio: 46 Tempo di marcia animato: 29 Tempo di marcia guisto: 26 Tempo di marcia funebre: 31
Allegretto moderato: 35 Allegretto: 3 Allegretto grazioso: 5 Allegretto energico: 6 Allegretto scherzando: 26, 50	Piú vivo: 43 Presto: 8, 48, 49
<i>Allegro: 1, 22, 27, 28, 40, 41</i> Allegro molto: 34, 35, 44, 47 Allegro assai: 33 Allegro ma non troppo: 43 Allegro con fuoco: 12	Vivacissimo: 20, 35, 49

3. Dinamikai jelek:

sub p: 3	ohne cresc., ppp, poco a poco dim., sfff: 27
cresc. molto, tutta la sforza: 11	senza cresc.: 29
sffz, sff: 24	ben marcato: 33

fp: 42	
--------	--

4. Új zenei jelek, kifejezések:

allarg., rit., acc.: 19	con sordino: 31
10 ütemes periódus: 27	^ - hosszú fermata (korona), w - szaggatott, nem egybefüggő pergőütés váltott kézzel: 32

5. Ütemmutatók előfordulása:

c: 33	3/8: 9	Váltakozó (2/4, 5/8): 45	Váltakozó (3/8+3/8+2/8): 28
♩: 11, 24, 37, 42	2/4 (4/8): 10	Váltakozó (2/4, 6/8): 49	Váltakozó (8/8, 7/8, 5/8): 44
2/4: 3, 7, 8, 14, 16, 20, 26, 35, 43, 47, 50	4/8: 32, 39	Váltakozó (2/4, 3/4, 4/4): 48	Váltakozó (9/8, 6/8, 3/8, 2/8): 22
3/4: 1z, 6, 15, 34, 38	6/8: 4, 5, 17, 23, 29, 40	Váltakozó (3/4+4/4): 12	Váltakozó (12/8, 9/8, 7/8, 6/8, 5/8, 3/8): 21
4/4: 1a-v, 2, 13, 18, 25, 30, 31, 36, 41, 46		Váltakozó (3/4, 4/4): 19	Váltakozó (2/4, 2/8): 27

III. Fejezet

1. Tempójelzések:

Andante cantabile: 43 Andantino: 40	Allegretto moderato: 42 Allegretto: 33 Allegretto scherzando: 41
--	--

Moderato: 34, 36	Allegro: 35 Allegro molto: 38 Allegro grazioso: 43 Allegro energico: 43 Allegro con fuoco: 43
Tangó tempó: 37	Tempo di Marcia: 39

2. Hangnemek:

C-dúr: 34, 35	G-dúr: 39, 42
F-dúr: 36	D-dúr: 41, 43
B-dúr: 37, 40	A: 38

IV. Fejezet

1. Tempójelzések:

Largo: 1	Allegretto: 1, 7
Andante: 1, 3	Allegro: 2, 5
Moderato: 1 kamara	Allegro molto: 4
Tempo di Valse: 6	

V. Fejezet

1. Tempójelzések

Assai Lento: Szonáta Lento ma non troppo: Szonáta	Vivo: Szonáta
Allegretto: Petruska, Hány Allegro ma non troppo: Szonáta Allegro giusto: Rómeó	Presto: Kardtánc

Képek:

1. A Balázs-Zempléni Ritmusgyakorlatok kezdőknek, nyolcados ritmikai táblázat

(3. 0.)

$\text{P} = 1 \text{ szótag} = \text{nyolcadhang és szűnet}$
 $\text{P} = 2 \text{ szótag} = \text{negyedhang és szűnet}$
 $\text{P}^{\cdot} = 3 \text{ szótag} = \text{pontozott negyedhang és szűnet}$
 $\text{P} = 4 \text{ szótag} = \text{fél hang és szűnet}$
 $\text{P}^{\cdot} = 6 \text{ szótag} = \text{pontozott fél hang és szűnet}$
 $\text{O} = 8 \text{ szótag} = \text{egész hang és szűnet}$
 $\text{O}^{\cdot} = 12 \text{ szótag} = \text{pontozott egész hang és szűnet}$

($\frac{4}{4}$) E gyet ket tőtt hár mat né gyet

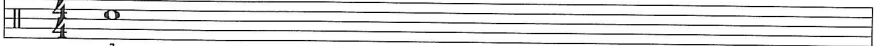
(ti) (ti) (ti) (ti) (ti) (ti) (ti) (ti)

(18) E gyen ként ket tőn ként hár man ként né gyen ként
 ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓
 (ti) (ti) (ti) (ti) (ti) (ti) (ti) (ti) (ti) (ti) (ti)

2. Korompay Zsolt Ritmikai gyakorlatok, Hangjegyértékek táblázata 1. (7. oldal)

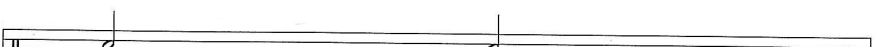
HANGJEGYÉRTÉKEK TÁBLÁZATA 1.

EGÉSZ

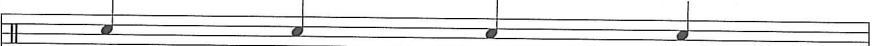
J 1 2 3 4

FÉL

J 1 2 B 3 4

NEGYED

J 1 B 2 J 3 B 4

NYOLCAD

J e - gyet J ket - töt J hár - mat J né - B gyet

TRIOLA

J e - gyen - ként B ket - tön - ként J hár - man - ként B né - gyen - ként

TIZENHATOD

J e - gye - sé - vel J ket - te - sé - vel J hár - ma - sá - val J né - gye - sé - vel

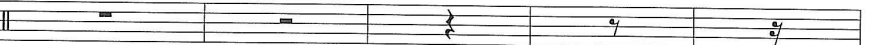
HANGJEGYÉRTÉKEK

EGÉSZ FÉL NEGYED NYOLCAD TIZENHATOD

SZÜNETEK

EGÉSZ FÉL NEGYED NYOLCAD TIZENHATOD

3. A tapan (<http://kimsandersworldmusic.com/kims-instruments/>):

4. A tubafon (http://www.vogelavos.cz/nastroje_bici.php):

